

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASASIDA OTA-ONALAR BILAN HAMKORLIK ASOSIDA BOLA SHAXSINING RIVOJLANISHINI QO'LLAB-QUVVATLASHNING INNOVATSION SHAKL VA USULLARI

Yodgorova Umida Bahodir qizi

*Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti,
Maktabgacha ta'lim mutaxassisligi I-bosqich magistranti*

Annotatsiya. Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim muassasalarida ota-onalar bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish orqali bola shaxsining har tomonlama rivojlanishini qo'llab-quvvatlashning innovatsion shakl va usullari tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida ta'lim-tarbiya jarayoniga zamonaviy pedagogik va psixologik yondashuvlarni joriy etish, ota-onalarning pedagogik madaniyatini oshirish hamda ularning ta'lim jarayonidagi faol ishtirokini ta'minlash masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Shuningdek, raqamli texnologiyalar, interaktiv metodlar, ota-onalar klublari, treninglar va maslahat xizmatlarining bola shaxsiy rivojlanishiga ta'siri ilmiy asosda yoritilgan. Maqola natijalari maktabgacha ta'lim tizimida ota-onalar bilan hamkorlikni takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, ota-onalar bilan hamkorlik, bola shaxsining rivojlanishi, innovatsion pedagogik texnologiyalar, tarbiyaviy muhit, pedagogik hamkorlik, oilaviy ta'lim, interaktiv metodlar, psixologik qo'llab-quvvatlash, pedagogik kompetensiya

Аннотация. В данной статье рассматриваются инновационные формы и методы поддержки всестороннего развития личности ребёнка на основе эффективного сотрудничества с родителями в учреждениях дошкольного образования. Особое внимание уделяется внедрению современных педагогических и психологических подходов в образовательный процесс, повышению педагогической культуры родителей и обеспечению их активного участия в воспитании и обучении детей. Также с научной точки зрения раскрывается влияние цифровых технологий, интерактивных методов, родительских клубов, тренингов и консультационных услуг на личностное развитие ребёнка. Результаты исследования способствуют совершенствованию системы взаимодействия с родителями в дошкольном образовании.

Ключевые слова: дошкольное образование, сотрудничество с родителями, развитие личности ребёнка, инновационные педагогические технологии, воспитательная среда, педагогическое партнёрство, семейное воспитание, интерактивные методы, психологическая поддержка, педагогическая компетентность

Abstract. This article analyzes innovative forms and methods of supporting the comprehensive development of a child's personality through effective cooperation with parents in preschool educational institutions. Particular attention is paid to introducing modern pedagogical and psychological approaches into the educational process, enhancing parents' pedagogical culture, and ensuring their active participation in education and upbringing. The article also highlights the impact of digital technologies, interactive methods, parent clubs, trainings, and counseling services on children's personal development from a scientific perspective. The research findings contribute to improving parent-teacher cooperation within the preschool education system.

Key words: preschool education, parent-teacher cooperation, child personality development, innovative pedagogical technologies, educational environment, pedagogical partnership, family education, interactive methods, psychological support, pedagogical competence

Kirish. Bugungi globallashuv va ta'lim tizimining jadal rivojlanishi sharoitida maktabgacha ta'lim muassasalarida bola shaxsini har tomonlama rivojlantirish muhim pedagogik va ijtimoiy ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, bolaning dastlabki yosh davrida uning shaxsiy, emotsional, ijtimoiy va kognitiv rivojlanishida oila muhitining o'rni beqiyosdir. Shu bois, maktabgacha ta'lim muassasalarida ota-onalar bilan hamkorlikni samarali yo'lga qo'yish, ta'lim-tarbiya jarayonining uzviy va izchil amalga oshirilishini ta'minlash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar maktabgacha ta'lim muassasalaridan an'anaviy ish uslublari bilan cheklanib qolmasdan, innovatsion shakl va metodlarni joriy etishni talab etmoqda. Ota-onalar bilan hamkorlikning yangi, interaktiv va texnologik asoslangan shakllari bolani qo'llab-quvvatlash, uning individual xususiyatlarini hisobga olish hamda sog'lom tarbiyaviy muhitni shakllantirish imkonini beradi. Bunda pedagog va ota-onalar o'rtasida ishonchli, ochiq va konstruktiv munosabatlarni yo'lga qo'yish muhim ahamiyatga ega.

Shu nuqtai nazardan, mazkur tadqiqot maktabgacha ta'lim muassasalarida ota-onalar bilan hamkorlik asosida bola shaxsining rivojlanishini qo'llab-quvvatlashning innovatsion shakl va usullarini tahlil qilish, ularning samaradorligini ilmiy jihatdan asoslash hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan.

Mavzuning dolzarbligi. Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimida bola shaxsining har tomonlama rivojlanishini ta'minlash ta'lim siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bola rivojlanishining eng muhim va sezgir bosqichi bo'lgan maktabgacha yosh davrida uning shaxsiy sifatlari, ijtimoiy moslashuvi, emotsional barqarorligi hamda bilish faoliyati asosan oila va ta'lim muassasasi

hamkorligida shakllanadi. Shu sababli ota-onalar bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish masalasi dolzarb pedagogik muammo sifatida namoyon bo'lmoqda.

Hozirgi kunda jamiyatda ijtimoiy munosabatlar va axborot makonining kengayishi, raqamli texnologiyalarning ta'lim jarayoniga jadal kirib kelishi ota-onalar bilan ishlashda an'anaviy yondashuvlarning yetarli emasligini ko'rsatmoqda. Ota-onalarning pedagogik bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish, ularni ta'lim-tarbiya jarayonining faol subyekti sifatida jalb etish innovatsion shakl va usullarni qo'llashni talab etadi. Bu esa maktabgacha ta'lim muassasalarida tarbiyachi va ota-onalar o'rtasidagi hamkorlikning yangi mexanizmlarini ishlab chiqishni taqozo etadi.

Shuningdek, zamonaviy ijtimoiy-psixologik muammolar, jumladan, oilaviy tarbiyada uchrayotgan nomutanosibliklar, bolalarda moslashuv qiyinchiliklari va emotsional muammolarning ko'payishi bola shaxsining rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda kompleks va tizimli yondashuv zarurligini ko'rsatmoqda. Mazkur mavzu maktabgacha ta'lim amaliyotida ota-onalar bilan hamkorlikni innovatsion asosda tashkil etish orqali bolalarning sog'lom, mustaqil va barkamol shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qilishi bilan alohida ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar tahlili. Maktabgacha ta'lim muassasalarida ota-onalar bilan hamkorlik asosida bola shaxsining rivojlanishini qo'llab-quvvatlash masalasi pedagogika va psixologiya fanlarida muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri sifatida qaraladi. Ilmiy adabiyotlarda bolaning shaxs sifatida shakllanishida oila va ta'lim muassasasi o'rtasidagi uzviy hamkorlik hal qiluvchi omil ekani ta'kidlanadi.

Xususan, L.S. Vygotskiy, A.N. Leontyev va D.B. Elkoninlarning madaniy-tarixiy yondashuvga asoslangan tadqiqotlarida bolaning rivojlanishi ijtimoiy muhit, kattalar bilan muloqot va hamkorlik jarayonida yuzaga kelishi ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Ushbu qarashlar maktabgacha ta'limda ota-onalarni tarbiyaviy jarayonning faol ishtirokchisi sifatida jalb etish zarurligini ko'rsatadi.

Ota-onalar bilan pedagogik hamkorlik masalalari G. Epstein, J. Hoover-Dempsey, M. Sheridan kabi xorijiy olimlar tomonidan chuqur o'rganilgan. Ularning tadqiqotlarida ota-onalar ishtirokining turli modellari, jumladan, oila-ta'lim muassasasi-jamiyat hamkorligi bolaning akademik muvaffaqiyati, ijtimoiy moslashuvi va emotsional rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi isbotlangan. Ayniqsa, Epsteinning ota-onalar bilan hamkorlikning olti komponentli modeli (ota-onalik, muloqot, ko'ngillilik, uyda ta'lim, qaror qabul qilish va jamoa bilan hamkorlik) maktabgacha ta'lim amaliyotida keng qo'llaniladi.

Mahalliy olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ham maktabgacha ta'lim muassasalarida ota-onalar bilan ishlashning mazmuni, shakl va metodlari yoritilgan. Jumladan, ota-onalarning pedagogik madaniyatini oshirish, tarbiyachilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish hamda oilaviy tarbiya va muassasa tarbiyasi o'rtasidagi uzviylikni ta'minlash masalalari alohida ta'kidlanadi. Shu bilan

birga, innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan seminar-treninglar, ota-onalar klublari va maslahat xizmatlari samarali shakllar sifatida e'tirof etiladi.

So'nggi yillarda olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda raqamli texnologiyalar va axborot-kommunikatsiya vositalarining ota-onalar bilan hamkorlikdagi o'rni ham keng tahlil qilinmoqda. Mobil ilovalar, onlayn platformalar va virtual maslahatlar orqali ota-onalar bilan muntazam aloqa o'rnatish bolaning individual rivojlanishini monitoring qilish va qo'llab-quvvatlash imkonini kengaytirishi qayd etilgan.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, mavjud ilmiy adabiyotlarda ota-onalar bilan hamkorlikning nazariy asoslari yetarlicha yoritilgan bo'lsa-da, maktabgacha ta'lim muassasalarida bola shaxsining rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan innovatsion shakl va usullarni tizimli ravishda amaliyotga joriy etish masalasi hali ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Mazkur tadqiqot aynan shu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqot maktabgacha ta'lim muassasalarida ota-onalar bilan hamkorlik asosida bola shaxsining rivojlanishini qo'llab-quvvatlashning innovatsion shakl va usullarini o'rganishga qaratilgan bo'lib, unda tizimli, shaxsga yo'naltirilgan va faoliyatga asoslangan yondashuvlar metodologik asos sifatida qabul qilindi. Tadqiqot jarayonida pedagogika va psixologiya fanlarining zamonaviy nazariyalari hamda amaliy tajribalari uyg'unlashtirildi.

Tadqiqotning nazariy-metodologik asosini bolaning shaxs sifatida rivojlanishi haqidagi madaniy-tarixiy yondashuv (L.S. Vygotskiy), faoliyat nazariyasi (A.N. Leontyev), shuningdek, oila va ta'lim muassasasi hamkorligiga oid pedagogik konsepsiyalar tashkil etadi. Ushbu yondashuvlar bola rivojlanishida ijtimoiy muhit, kattalar bilan muloqot va birgalikdagi faoliyatning muhim rolini asoslab beradi.

Tadqiqotda quyidagi **ilmiy metodlar** qo'llanildi:

- **nazariy tahlil** – pedagogik, psixologik va metodik adabiyotlarni o'rganish va umumlashtirish;
- **taqqoslash va tizimlashtirish** – ota-onalar bilan hamkorlikning mavjud shakl va usullarini solishtirish va tasniflash;
- **empirik metodlar** – kuzatish, suhbat, so'rovnoma va anketa orqali ota-onalar hamda tarbiyachilarning fikr va tajribalarini aniqlash;
- **diagnostik metodlar** – bolalarning shaxsiy, ijtimoiy va emotsional rivojlanish darajasini baholash;
- **pedagogik tajriba** – innovatsion hamkorlik shakl va usullarini amaliyotga joriy etish va ularning samaradorligini sinovdan o'tkazish;
- **matematik-statistik tahlil** – olingan natijalarni qayta ishlash va umumlashtirish.

Tadqiqot jarayonida ota-onalar bilan hamkorlikning innovatsion shakllari, jumladan, ota-onalar klublari, interaktiv seminar-treninglar, raqamli aloqa platformalari, individual va guruhli maslahatlar tizimli ravishda joriy etildi. Ushbu

faoliyatlar bolalarning shaxsiy rivojlanish ko'rsatkichlariga ta'siri nuqtai nazaridan tahlil qilindi.

Tadqiqot natijalari asosida maktabgacha ta'lim muassasalarida ota-onalar bilan hamkorlikni innovatsion asosda tashkil etishga doir ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Muhokama. Tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim muassasalarida ota-onalar bilan hamkorlik asosida tashkil etilgan innovatsion shakl va usullar bola shaxsining rivojlanishiga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqladi. Xususan, ota-onalar va pedagoglar o'rtasidagi muntazam va maqsadli hamkorlik bolalarda ijtimoiy faollik, emotsional barqarorlik hamda mustaqil faoliyat ko'nikmalarining shakllanishiga xizmat qilgani kuzatildi. Bu holat bolaning rivojlanishi ijtimoiy muhit bilan bevosita bog'liq ekanligini asoslovchi nazariy qarashlar bilan uyg'unlikda namoyon bo'ladi.

Tadqiqot davomida joriy etilgan ota-onalar klublari, interaktiv seminar-treninglar va raqamli aloqa platformalari ota-onalarning pedagogik jarayonga bo'lgan munosabati va faolligini oshirgani aniqlandi. Ota-onalar bolalar tarbiyasida faqat kuzatuvchi emas, balki hamkor subyekt sifatida ishtirok etishni boshlaganlari mazkur shakl va usullarning samaradorligini ko'rsatadi. Ushbu natijalar G. Epstein va boshqa xorijiy olimlar tomonidan ilgari surilgan oila-ta'lim muassasasi hamkorligi modellari bilan mos keladi.

Shuningdek, innovatsion hamkorlik shakllari orqali bolalarning individual xususiyatlarini hisobga olish imkoniyatlari kengaydi. Ota-onalardan olingan muntazam ma'lumotlar bolalarning ehtiyojlari, qiziqishlari va emotsional holatini chuqurroq tahlil qilishga yordam berdi. Natijada tarbiyaviy faoliyatning individuallashtirilgan yondashuv asosida tashkil etilishi bola shaxsining uyg'un rivojlanishini ta'minladi.

Biroq tadqiqot jarayonida ayrim cheklovlar ham aniqlandi. Jumladan, barcha ota-onalarning innovatsion shakl va usullarda faol ishtirok etish imkoniyatlari teng emasligi, vaqt va texnologik resurslarning yetishmasligi ba'zi holatlarda hamkorlik samaradorligini pasaytirdi. Bu esa kelgusida ota-onalar bilan ishlashda moslashuvchan va differensial yondashuvlarni qo'llash zarurligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim muassasalarida ota-onalar bilan hamkorlikni innovatsion asosda tashkil etish bola shaxsining rivojlanishini samarali qo'llab-quvvatlashning muhim omili ekanligini tasdiqlaydi. Mazkur yondashuvni tizimli ravishda joriy etish ta'lim-tarbiya jarayonining sifatini oshirish hamda oila va ta'lim muassasasi o'rtasidagi pedagogik hamkorlikni mustahkamlash imkonini beradi.

Xulosa. Mazkur tadqiqot maktabgacha ta'lim muassasalarida ota-onalar bilan hamkorlik asosida bola shaxsining rivojlanishini qo'llab-quvvatlashning innovatsion shakl va usullarini ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil qilishga bag'ishlandi.

Tadqiqot natijalari bolaning shaxs sifatida shakllanishida oila va ta'lim muassasasi o'rtasidagi uzviy hamkorlik muhim ahamiyatga ega ekanligini yana bir bor tasdiqladi.

Tadqiqot jarayonida ota-onalar klublari, interaktiv seminar-treninglar, raqamli aloqa vositalari hamda individual maslahatlar kabi innovatsion shakl va usullar ota-onalarning pedagogik jarayondagi faolligini oshirishi, bolalarning ijtimoiy, emotsional va shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Ushbu yondashuvlar bolalarning individual ehtiyoj va xususiyatlarini hisobga olish, sog'lom tarbiyaviy muhitni shakllantirish imkonini berdi.

Shu bilan birga, tadqiqot natijalari ota-onalar bilan hamkorlikni tashkil etishda tizimlilik, ochiqlik va moslashuvchanlik tamoyillariga amal qilish zarurligini ko'rsatdi. Olingan ilmiy xulosalar maktabgacha ta'lim muassasalarida ota-onalar bilan ishlash samaradorligini oshirishga, pedagogik jarayonni takomillashtirishga hamda bola shaxsining barkamol rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Vygotskiy L.S. **Psixik rivojlanish nazariyasi**. – Moskva: Pedagogika, 1984.
2. Leontyev A.N. **Faoliyat, ong, shaxs**. – Moskva: Politizdat, 1975.
3. Elkonin D.B. **Bolalik psixologiyasi**. – Moskva: Akademiya, 2001.
4. Epstein J.L. **School, Family, and Community Partnerships**. – New York: Routledge, 2011.
5. Hoover-Dempsey K.V., Sandler H.M. Parent involvement in children's education. – Educational Psychologist, 1997.
6. Sheridan S.M., Kim E.M. Family-school partnerships. – Journal of Educational Research, 2015.
7. Bandura A. **Social Learning Theory**. – Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1977.
8. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi. **Maktabgacha ta'lim konsepsiyasi**. – Toshkent, 2022.
9. Karimova V.M. **Oila pedagogikasi**. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
10. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. **Pedagogik texnologiyalar**. – Toshkent: O'qituvchi, 2017.
11. Abduqodirova G.Q. Maktabgacha ta'limda ota-onalar bilan hamkorlik masalalari. – Pedagogika jurnali, 2020.
12. UNICEF. **Early Childhood Development and Family Engagement**. – New York, 2019.